

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Pohádky před spaním pro předškolní věk

Bakalářská práce

Autor: Hana Jansová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana Jansová**
Osobní číslo: **P121470**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Pohádky před spaním pro předškolní věk**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce definuje, klasifikuje žánr pohádky před spaním. Součástí BP je výzkumná sonda zjišťující povědomí rodičů- předčitatelů o pohádkách před spaním.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petra Bubeníčková
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **18. října 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **1. dubna 2015**

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.
vedoucí katedry

dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 1.4.2015

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé práce Mgr. Petře Bubeníčkové za vedení, cenné připomínky a trpělivost při konzultacích.

Anotace

JANSOVÁ, Hana. *Pohádky před spaním pro předškolní věk*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 47 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce zpracovává téma pohádky před spaním. Zmíněny jsou obecné definice pohádek a jejich klasifikace. Definována je pohádka před spaním, jsou určeny její znaky a klasifikace dle vyskytujících se motivů a podle předlohy. Pozornost je věnována i působení pohádek na rozvoj dítěte v oblasti sluchu, fantazie a představivosti, pozornosti, vztahu k předčítajícímu, paměti, myšlení, emotivity a sociálního vývoje.

V praktické části v dotazníkovém šetření byla pozornost věnována tomu, jaké pohádky rodiče preferují při čtení svým dětem a zda znají pohádky před spaním jako žánr, určený jejich dětem. Na základě šetření, které proběhlo v mateřských školách, byla provedena analýza, vyhodnocení výsledků a z vybraných dat byl vyvozen závěr.

Klíčová slova: pohádky před spaním, dítě, předškolní věk, autorské pohádky

Abstract

JANSOVÁ, Hana. *Bedtime story for pre-school age*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 47 pp. Bachelor Thesis.

The Bachelor Thesis concerns with the subject of a bedtime story. Therein, general definitions of bedtime stories and their classification are mentioned. The bedtime story is defined; its characteristics and classification are indicated according to occurring motives and patterns. Furthermore, it is focused on the influence of fairy stories on the development of children in the field of hearing, fantasy and imagination, attention, relation to the reader, memory, emotiveness and social development.

In the practical inquiry part, the attention was paid to what sort of fairy stories are preferred by the parents reading them to their children and whether they know bedtime stories as genre intended for their children. Based on the inquiry taken place at nursery schools, the analysis and evaluation of results were made and the conclusion was drawn from selected data.

Key words: bedtime story, child, preschool age,

Obsah

Úvod	10
1 Žánrová charakteristika pohádky	12
2 Členění pohádek.....	14
2.1 Lidová pohádka	15
2.2 Literární pohádka.....	15
2.3 Autorská pohádka	16
3 Definice pohádky před spaním	18
3.1 Znaký pohádek před spaním.....	19
3.2 Klasifikace pohádek před spaním.....	20
3.2.1 Klasifikace dle motivu.....	20
3.2.2 Pohádky podle předloh	21
4 Vliv pohádek na rozvoj dítěte	24
5 Pohádka před spaním a dítě předškolního věku.....	27
6 Praktická část	29
6.1 Metoda výzkumu	29
6.1.1 Zvolené prostředí.....	30
6.1.2 Realizace dotazování a termín průzkumu.....	32
6.2 Výsledky	32
6.2.1 Pohlaví respondenta.....	32
6.2.2 Čtení dětem před spaním	33
6.2.3 Frekvence čtení dětem před spaním	33
6.2.4 Osoba, která čte dětem před spaním nejčastěji.....	34
6.2.5 Preference způsobu reprodukce pohádky	35
6.2.6 Názor na klasické verze pohádek pro předčítání	36
6.2.7 Nejoblíbenější pohádka dítěte	37

6.2.8	Přehled o nově vydávaných pohádkách	38
6.2.9	Kritéria nákupu pohádkové knížky pro četbu před spaním.....	39
6.2.10	Znalost termínu „pohádka před spaním“	40
6.2.11	Znalost autorů, specializujících se na pohádky před spaním	41
6.2.12	Názor na dostatečnost nabídky pohádek před spaním na knižním trhu ..	42
	Závěr.....	44
	Primární použitá literatura.....	46
	Sekundární použitá literatura.....	47
	Příloha A.....	48

Úvod

Pro zpracování bakalářské práce jsem si vybrala téma Pohádky před spaním pro předškolní věk. Toto téma jsem si zvolila, protože si myslím, že pohádka je pro děti nejdůležitější ze žánrů, které jsou dětskému čtenáři dostupné. Z tohoto hlediska je důležité vycházet z žánrů a námětových prostředků, které různé druhy pohádek zaštiťují, aby byly vhodné pro nejmenší čtenáře a nedocházelo jejich prostřednictvím k poškození úsudků a osobnosti dítěte.

Můj zájem vychází z toho, že i já preferuji čtení pohádek dětem, a proto bych ráda poskytla informace, které usnadní práci rodičům ve výběru pohádek a pomohou úzce specifikovat tento žánr, který je nejvhodnější pro nejmenší děti. Pohádky dětem přibližují okolní svět, ve kterém se vyskytují. Dovolují dětskému čtenáři usnadnit řešení problémů, se kterými se již v útlém věku stýkají. Z těchto poznatků mohou také vycházet v dalších fázích jejich dospívání a následného života. Je to jeden z prostředků, který umožňuje dětskému příjemci zajištění některých důležitých funkcí. Myšlena je tím funkce zábavná, estetická a vzdělávací. Další velmi důležitou funkcí pohádek je funkce relaxační, která umožňuje odreagování a odpočinutí si. Důležitým faktorem v pohádkách před spaním je také sblížení a utužování vztahů mezi dětským příjemcem a autoritou, která pohádky předčítá. Neodmyslitelným faktem je, že mají vliv na rozvoj duševních, fyzických a etnických způsobilostí.

Cílem této bakalářské práce bude získání informací o tom, jak velké povědomí je o pohádkách před spaním, zdali je vůbec nějaké a pokud ano, v jakém rozsahu. Dílčím cílem této práce bude vytvoření výstižné definice pohádek před spaním. Přestože se v teoretických publikacích, věnovaných četbě pro děti a mládež, mluví o pohádkách před spaním, jedná se o stručné poznatky, které nejsou rozpracovány do ucelené obecné definice, která by celkově tento pojem vysvětlovala.

V teoretické části bude věnována pozornost pohádkám jako žánru pro děti a mládež. Zmíněny budou obecné definice, vystihující tento žánr a specifikovaná bude žánrová charakteristika pohádky, lidová pohádka, literární pohádka a autorská pohádka.

V další části bude dle mého úsudku a dle získaných informací definována pohádka před spaním. Budu se snažit ji obecně definovat, určit její znaky a klasifikovat ji. Rozčleněny budou pohádky před spaním dle vyskytujících se motivů a podle předlohy. Pozornost bude věnována i tomu, jak pohádka před spaním ovlivňuje v jistých oblastech vývoj dítěte.

Soustředím se také na hlediska působení pohádek na rozvoj jedince v oblasti sluchu, fantazie a představivosti, pozornosti, vztahu k předčítajícímu, paměti, myšlení, emotivity a sociálního vývoje.

V praktické části budou vymezeny metody výzkumu. Pozornost bude věnována zvolenému prostředí, ve kterém bylo realizováno dotazování. V dotazníku bude pozornost věnována tomu, jaké pohádky rodiče preferují při čtení svým dětem a zda znají pohádky před spaním jako žánr určený jejich dětem. Na základě výpovědí bude provedena analýza, vyhodnocení výsledků a na základě vybraných dat bude formulován závěr.

1 Žánrová charakteristika pohádky

Pohádky jsou od pradávna součástí lidské kultury. Svou vážnost získaly až s příchodem 18. a 19. století, kdy vlivem romantismu a snahy vyzdvihnout národní kulturu, začala být spatřována jejich hodnota. Jejich významu si dnes cení nejen historie, antropologie, literární věda a folkloristika, ale také psychologie, či pedagogika. Pohádky mají tedy své místo ve výzkumu mnoha vědních oborů, což dokládá jejich pozoruhodnost a cenu v rámci lidské kultury.

Při snaze vymezit žánr pohádky nejsme schopni nalézt jednotnou slovníkovou definici, protože autoři, kteří se o to pokoušejí, přihlížejí k různým aspektům pohádky a přiřkládají jim různou důležitost. Můžeme proto provést srovnání několika pohledů, které se místy překrývají a místy doplňují.

„Pohádku zařazují literárními texty, které vznikly na základě rozmanité palety starodávných vyprávěních, vstřebávajících při své pouti světem rozličné bájně představy lidstva, nadčasové životní pravdy, zejména věčnou touhu po naplnění dobra a víru v kouzelnou moc slova (Čeňková, 2006, s. 107).“

Mocná definuje pohádku jako *„Zábavný, zpravidla prozaický žánr folklorního původu s fantastickým příběhem (Mocná, 2004, s. 472).“*

Pokud budeme srovnávat výše zmíněné definice, najdeme prvky společné, ale i rozcházející se. Čeňková pojímá pohádku jako literární text, který vychází z historického pozadí a opírá se tak o tradici a lidovou slovesnost. Pojímá jej jako nadčasový žánr, který je založený na pravdomluvnosti a kráse slova. Mocná upřednostňuje prozaický žánr, který má stěžejní funkci pobavit. Vykládá si jej jako smyšlený příběh, natož Čeňková pohádku vykládá na základě smyšlených obrazů.

Pavera vymezuje pohádku jako *„jeden ze základních prozaických žánrů ústní slovesnosti, zároveň také žánr umělé artistní literatury. V případě lidové pohádky jde o vyprávění fantastické a dobrodružné povahy, v němž se mísí realita s fantazií. Protože pohádky vznikaly již v prehistorické době, najdeme v nich prvky magické a mytologické. Obvykle vyjadřují názory, životní pravdy, sny i touhy určitého kolektivu, který se také po staletí podílel na jejich přenášení z úst do úst. Při přenášení se přitom měnila podoba pohádek a vzniklo tak mnoho jejich variantů u jednotlivých národů (Pavera, 2002, s. 280).“*

Podle Vařejkové *„pohádka je žánr mimořádných estetických kvalit. Vstřebala do sebe dědictví mýtů a rituálů, pradávne prolnutí lidské rozumové aktivity, fantazie i magie a ve své*

žánrové paměti uchovala moudrost, životní zkušenost, etos, vtip a umění slova nejrůznějších etnik a národů světa. (Vařejková, 1998, s. 3)“

Ve srovnání pojetí Pavery a Vařejkové se setkáváme s fakty, které se vzájemně doplňují. Pavera pojímá pohádku jako prozaický žánr, který je založen na lidové slovesnosti. Vařejková vychází z dědictví mýtů a rituálů, které se ruku v ruce nesou také s lidovou slovesností. Pavera zdůrazňuje sílu v kolektivu, který stál u zrodu tohoto prozaického žánru. Vařejková zdůrazňuje estetickou funkci pohádek se smyslem proniknutí do světa fantazie a magie. I přesto, že Vařejková klade důraz na estetickou funkci, neopomíjí funkci zábavnou ve smyslu pobavit se, ale ani funkci vzdělávací, ve které se snaží rozvíjet národ prostřednictvím doplnění vzdělání o různých etnikách a světech.

Pokud se nyní pokusíme o obecné vymezení pohádky vzhledem k výše uvedeným definicím, můžeme pohádku považovat za žánr lidové slovesnosti, tradovaný ústním podáním, vyskytující se zejména v prozaické formě. Pohádkové vyprávění se vyznačuje svou nadčasovostí, ústředním motivem, zobrazujícím souboj dobra a zla, a vyjádřením názorů a etických hodnot určitého kolektivu. Pohádka užívá motivy nadpřirozené a fantastické povahy, objevují se v ní magické a mytologické prvky.

2 Členění pohádek

Ačkoliv jsou pohádky většinou systematicky studovány v rámci dětské literatury, nelze při snaze kategorizovat pohádky opomenout dlouhé období historického vývoje pohádek před jejich začleněním do literatury. Lidová slovesnost stojí většinou v centru zájmu folkloristiky, avšak u pohádek se setkává a prolíná folklor s literaturou. Přetváření pohádkové látky představuje kontinuální proces, v němž původní ústní vyprávění vyústilo v literární adaptace pohádky a následně si pohádka získala své místo i v autorské tvorbě (Šmahelová, 1989, s. 6-7).

Jednotnou klasifikaci pohádek v odborné literatuře nenajdeme, jelikož se vyskytující motivy vzájemně ovlivňují a prolínají. Každý vědec, který se žánru pohádky věnuje, si určuje vlastní dělení a rozřazení pohádek dle vlastních odlišných schémat. Žánrová diferenciacie, kterou pohádka prošla, obsahuje velké množství tvarů. Důkladnou klasifikaci lze nalézt v publikaci Miroslavy Genčiové. Autorka klade důraz na rozlišení ve dvou základních variantách. Pohádku rozděluje na lidovou a literární.

Dle historického původu je nutno začít u tradiční lidové pohádky, ke které jsou dle ustálených pravidel přiřazovány lidové pohádky zvířecí, kouzelné a novelistické, jejíž odnoží je pohádka anekdotická, jinak také pojmenovávaná žertovná (Genčiová, 1984, s. 23).

Literární pohádka je literární adaptací určitého textu, který převedením do literární oblasti ztrácí povahu folklorního textu. Dle míry uplatnění autorů je tento žánr dále dělen na tři základní typy: převyprávění lidové pohádky, zpracování pohádky podle folklorních motivů a autorské pohádky (Genčiová, 1984, s. 26).

I přesto, že publikace Miroslavy Genčiové *Literatura pro děti a mládež* je důkladně zpracována a druhy pohádek jsou z jejího hlediska podrobněji členěny, byla vybrána publikace Věry Vařejkové, protože nepracuje s natolik členitým dělením žánrů pohádek.

Vařejková žánr pohádky rozděluje na pohádku folklorní (lidovou), literární a autorskou (Vařejková, 1998, s. 5). Tomuto členění v následujících oddílech bude věnována pozornost ve větší míře.

2.1 Lidová pohádka

Podle Vařejkové folklorní neboli lidová pohádka, je „ústně tradovaná, realizovaná v jedinečných vypravěčských aktech, proměnlivá, existující ve více variantách. Písemně zaznamenaná se stává výchozím textem literárního zpracování (Vařejková, 1998, s. 5).“

Lidová pohádka byla původně určena převážně dospělým, ne jen dětem. Je geneticky starší, než pohádka autorská. Lidová pohádka se vyskytuje v mnoha variacích a protože těžko můžeme prokázat příslušnost k určitému období, nemůžeme tedy označit, která z daných podob pohádky je prvotní. Tento typ pohádky je založen na kolektivním principu tvorby. Vypravěč často přizpůsobuje své vyprávění publiku.

Karel Čapek k lidové pohádce poznamenává: „*Pohádka totiž není původně literatura; pohádka je povídání. Pravá lidová pohádka nevzniká tím, že ji národopisný sběratel zaznamená, nýbrž tím, že ji babička povídá dětem, člen kmene Yoruba členům kmene Yoruba, nebo profesionální pohádkář auditoriu v arabské kavárně. Skutečná pohádka, pohádka ve své pravé funkci, je povídání v kruhu posluchačů. Rodí se z potřeby vypravovat a rozkoše naslouchat* (Čapek, 1971, s. 100).“

Čapek rozděluje lidovou pohádku podle účelu na krátkou a dlouhou. Krátká pohádka má určitou pointou, nebo poučení (bajky, anekdotické pohádky, historky o hlupácích a chytrácích...). Tento typ pohádky je stručný, má nečekanou logiku a intelektuální jádro. Dlouhá pohádka může mít komplikovaný děj, obsahuje různá opakování, nebo zahrnuje motivy z jiných pohádek. Posluchače napíná, nebo ukolébává a zpravidla má šťastný konec. „*Myslím, že žádný sběratel pohádek nezapsal pohádky tak, jak je opravdu slyšel, jistěže vynechával zbytečná opakování, zmatené odbočky, vpletené motivy z jiných pohádek a všechnu tu improvizaci přítěž skutečného povídání. Ale každým takovým motivickým očištěním přestane pohádka být, čím opravdu jest: epickou improvizací* (Čapek, 1971, s. 105-107).“

2.2 Literární pohádka

Podle Vařejkové představují literární pohádky „*literární adaptace zaznamenaných folklorních textů. Adaptace klasická sleduje vytvoření tzv. optimálního variantu (K. J. Erben aj.), adaptace autorská je určována individuálními představami a talentem těch, kteří ji realizují (Božena Němcová aj.)* (Vařejková, 1998, s. 5).“

Pohádka byla do literatury začleňována už od počátku písemnictví, byl to tedy dlouhodobý proces. Nejvýrazněji se začala literární pohádka objevovat v období romantismu, kdy byl veliký zájem o folklor, který byl dokladem národní kultury. Učenci se zaměřili na estetické a ideové hodnoty v lidové tvorbě. Sběr lidových pohádek předcházel rozvoji literárních adaptací.

Na rozdíl od lidové pohádky u literární pohádky již nedochází k přímé tvorbě a konzumaci pohádky zároveň. Pohádky již nejsou určeny dospělému, nebo smíšenému publiku, ale dětskému čtenáři. Bezprostřední kontakt mezi vypravěčem a posluchačem se ztrácí vlivem tištěné formy pohádek.

2.3 Autorská pohádka

Autorská pohádka je výrazem tvůrčí osobnosti, vědomě překračuje lidovou tradici. Mnohem více jsou zde obsaženy etické, socializační problémy a civilizační změny, než jak tomu bylo u lidových typů pohádky. Kouzelné motivy jsou součástí každodenní reality. Autorská pohádka se zaměřuje na dětského čtenáře a má volnější kompozici, která je blízká povídce (Mocná, 2004, s. 473).

Tyto pohádky odráží způsob myšlení autora, a pokud čerpá z lidové slovesnosti, je jeho vztah k dané látce volný. Někteří autoři lidové náměty, parodují. V pohádce se objevují netradiční postupy, náměty a jazykové prostředky. „*Na rozdíl od folklorní pohádky, která ve své nejvlastnější podobě představuje vypravěčský výkon, je od okamžiku svého vzniku literárním textem. Včleňuje se do literárního kontextu své doby a je poznamenána jeho charakterem* (Vařejková, 1998, s. 6).“ Příkladem těchto pohádek mohou být pohádky Václava Čtvrťka.

Autorská pohádka se přiklání k reálnému životu a upouští od mysticismu a osudovosti. Hlavními postavami jsou většinou dětské hrdinové a vyskytují se zde často snové prvky. Hlavní je funkce zábavná a estetická, v ústraní je funkce výchovná.

Někdy se autor záměrně přibližuje k lidové pohádce, volí k tomu ustálené úvodní, nebo závěrečné fráze (bylo, nebylo, pokud neumřeli, žijí spolu šťastně, až dodnes), nebo číselnou symboliku (sedm, tři, devět). V původních pohádkách měly tyto formule přispět ke snadnějšímu zapamatování. Povědomé klasické pohádky autor obohacuje o své názory a poznatky, místo ustálených předmětů volí věci, které jsou aktuálnější pro současnou dobu (létací košťe x létají vysavač). Autoři záměrně využívají improvizace a expresivní jazykové obraty. Autorská pohádka bývá označována také jako pohádka umělá, nebo moderní.

Richter uvádí tři druhy autorských pohádek:

Autorské variace na pohádkové motivy (reminiscence a ohlasy) - zde je lidová pohádka prezentována v novém kontextu skrze změnu postav, motivací, autorského stylu apod. např. Werichovo *O žlutém mužátku* (1990), či řada pohádek J. Drdy.

Pohádky naruby - parodie lidových pohádek. Charakterizuje je velmi volné literární zpracování lidové pohádky. Smysl pohádek je záměrně obrácen naruby pro dosažení komičnosti - pohádkové motivy ad absurdum. Příkladem jsou pohádky J. Lady.

Autorské pohádky, napodobující tradiční lidovou pohádku - obsahují morální vyznění, stylistické a kompoziční postupy, stejně jako v lidové pohádce, chybí však tradiční pohádkové motivy, postavy a situace. Příkladem jsou pohádky V. Čtvrtka – *Rumcajs* (1970), M. Kubátové – *Pohádky o Krakonošovi* (1971) (Richter, 2004, s. 69-70).

K tomuto dělení můžeme připojit i další druh autorské pohádky.

Moderní pohádka (antipohádka) - vyznačuje se upřesněním místa a času děje. Nadpřirozené prvky jsou vloženy do současné doby. Autoři vycházejí ze života v moderní společnosti, vyjadřují své názory na život a dění ve společnosti. Zajímají se o dětského čtenáře a ve svých pohádkách odrážejí dětskou představivost, obrazotvornost, spontánnost a jejich vnímání reality. Mezi hlavní představitele tohoto druhu pohádek patřili bratři Čapkové, Josef Lada, či Vladislav Vančura. Karel Poláček ve 30. letech udal rysy české autorské pohádky a jeho texty se staly modely moderní pohádky. Texty zachovávaly vyhraněné rozvržení postav i čarovnou symboliku, byly však zasazeny do moderní civilizace.

Tyto teze lze doložit na díle Karla Poláčka *Edudant a Francimor* (1963) a na díle Vladislava Vančury *Kubula a Kuba Kubikula* (1931). Tyto pohádky mají společné prvky. Zachován je pohádkový příběh, který je obohacen o dobrodružnou tematiku, ale odehrává se v současné době, do které jsou míseny nadpřirozené bytosti.

3 Definice pohádky před spaním

V úvodu kapitoly je třeba uvést, že odborná literatura zabývající se výhradně dětskou literaturou před spaním nebyla dosud publikována. Veškeré teze, rozebírané v této kapitole, jsou logickým důsledkem mého studia pohádek před spaním a dostupné literatury, zabývající se pohádkou jako takovou. Z toho vyplývající závěry o pohádkách před spaním jsou zcela mé. Jakákoliv členění pohádek před spaním nejsou oficiální, nebo obecně přijímaná, ale jsou mnou účelně vytvořena.

Pohádka před spaním je literárním prozaickým textem a řadí se k pohádkám autorským. Jedná se o krátké příběhy, které jsou vhodné dětem číst, či vyprávět před tím, než usnou.

Jak bylo uvedeno, jedná se o krátké příběhy z hlediska toho, že rozsah odpovídá časovému rozmezí, kdy se dítě dostane díky představám snadněji do fáze lehkého spánku. V této fázi dítě slyší tlumeně, jakoby vzdáleně následující vyprávění, což ho dostatečně uklidňuje a dodává mu pocit bezpečí, že není v místnosti samo a může bez rizik a obav nerušeně spát. Je adekvátní, aby tyto příběhy dětem předčítali rodiče, prarodiče, sourozenci, či učitelky v mateřských školách, tedy osoby, ke kterým má dítě pozitivní vztah, aby v dětské mysli nebyly vyvolávány negativní emoce.

V těchto krátkých příbězích děti provází zvířata, skřítki, kouzelné bytosti, či předměty (hračky). Podstata spočívá v zábavnosti, vtipu, zkušenosti a pravdě, která je podávána vybraným stylizovaným slovníkem krásné literatury, odpovídající dětské mentalitě a zájmu.

Je důležité, aby tyto postavy řešily stejné problémy a starosti, jako mají děti. Mají pak dojem, že v těchto pro ně bezvýhodných situacích nejsou samy a jejich oblíbení pohádkoví hrdinové prožívají podobná úskalí. Touto nenásilnou formou se děti s problémy částečně ztotožňují, protože jim pohádkové bytosti podávají nápady, jak v různých situacích jednat a chovat se. Dítě se touto uklidňující formou může bezstarostně, s klidnou myslí oddávat spánku.

Stěžejní charakteristikou tohoto druhu pohádek je absence násilí a zla. Důležité je, aby dítěti nebylo předkládáno násilí a drastičnost. Není ani vhodné volit v ilustracích výrazné barvy např. červenou, která může evokovat krev, dále třeba černou, která symbolizuje smrt. Je dobré, když jsou do ilustrací zakomponovány světlé barvy, např. odstíny modré, které mají uklidňující účinky. Touto zakomponovanou symbolikou lze uklidnit i dětskou mysl (Staňková, 2004).

Z hlediska kompozice je podstatný jednoduchý děj, který nebude dítě nutit přemýšlet. Čím bude děj jednodušší, tím se bude s vyprávěnou situací a jednáním postav jedinec sžívat bez dlouhého dumání. Chování a jednání bude brát jako automaticky správné, bez jakýchkoli možných odboček.

3.1 Znaky pohádek před spaním

Krátký text - jedním z hlavních znaků je poměrně krátký text pohádky. Předškolní děti zpravidla rychle usínají, z toho důvodu je text krátký, aby dítěti neunikla pointa, ani závěr pohádky.

Málo ilustrací - knížky pohádek před spaním mají také barevné ilustrace. Je jich v knize oproti běžným pohádkovým knihám podstatně méně. Můžeme je nalézt pouze v omezeném množství proto, aby se dítě příliš nerozptylovalo. V některých případech se děti rodičům dívají při čtení přes rameno, a proto je ilustrací málo, aby si samy rozvíjely vlastní fantazii a kreativitu. Když už v takovýchto knihách ilustrace najdeme, jedná se o jednoduché obrysy a tahy, které dítěti určí jen hrubé hranice. Dále už je to jen na dítěti, jak si hlavní hrdiny a prostředí, ve kterém se děj odehrává, prezentuje. Vše záleží pouze na jeho bujné představivosti. Dochází tím k rozvoji jeho myšlení, kreativity a představivosti.

Méně dialogů - aby se dítě vyznalo v plynoucím ději, najdeme zde méně dialogů mezi postavami, než v jiných knihách. Zlepšuje to orientaci a nemůže tak dojít k tomu, že by se dítě v ději zamotalo, nebo úplně ztratilo. Děj je oprostěn od zbytečných dialogů vedlejších postav, které mohou působit zmatečně a scestně. Zdlouhavé dialogy, které pouze dokreslují situaci, nutí dítě nad příběhem přemýšlet a vracet se k před tím vyřčeným větám. Není tak dovoleno dětské mysli odpočinout si a vnímat holý text, který si samo dokresluje.

Jednoduchý děj - v textu chybí složité dějové odbočky a zdlouhavé popisy prostředí a líčení postav. Nesetkáme se s přehlcnými popisy charakterů a míst. Dítě pak nemá potíže děj pochopit a vyznat se v něm. Není to záporná vlastnost pohádek před spaním, je to kladný faktor, protože může dát opět prostor fantazii. Na základě ohraničených kontur prostředí má mysl dítěte prostor pro vytvoření vlastního pohádkového království.

Absence násilí - na rozdíl od některých klasických pohádek, jako je např. Červená karkulka, neobsahují pohádky před spaním násilné jednání. Nesetkáme se zde s různými druhy násilí a vraždění. I přesto, že tento motiv má v pohádkách své podstatné a účelné místo, nelze ho vkládat zrovna do tohoto druhu pohádek, ani z toho důvodu, že objasňuje dobro

a správné jednání, které je vždy vítězem. Je tomu tak, protože by v dítěti mohl vyvolat před spaním rozrušení. V případě, že by bylo dítě neklidné, nelze předpokládat brzký a klidný spánek. Námět je proto zpravidla volen harmonický. Častým záměrem je naučení se lásce, přátelství, dobrotě, spokojenosti a jiným pozitivním vlastnostem.

Jednoduchá zápletka - jednoduchá zápletka pohádek umožňuje dítěti snadno pochopit příběh. Je toho docíleno bez většího přemýšlení. Není tak narušen klidný průběh usínání. Konec pohádky je zřejmý, jednoduše podaný a snadno pochopitelný. Jak je tomu zpravidla ve všech pohádkách, i zde zásadně příběh končí šťastným závěrem.

3.2 Klasifikace pohádek před spaním

V této kapitole se dle mého úsudku pokusím klasifikovat pohádky před spaním z hlediska objevujících se motivů a předlohy. Protože jsou tyto pohádky přiřazovány k autorským, je nutné říci, že budou představeny i některé motivy, které jsou charakteristické i pro žánr autorských pohádek.

3.2.1 Klasifikace dle motivu

Kromě obdobných motivů s autorskými pohádkami je důležité říci, že můžeme najít i specifické motivy, které se vyskytují v pohádkách obecně. Jedná se o motivy, vyskytující se jak v pohádkách lidových, literárních, tak již zmíněných autorských.

Pohádky se zvířecími hrdiny - v tomto typu pohádky vystupují zvířata, kterým se přisuzují lidské rysy, nebo vlastnosti. Tak jako tomu bylo v bajkách, ve kterých zvířata ilustrují lidské vlastnosti a neživé předměty (strom) dostávají lidské podoby, stejně tomu je to i v pohádkách před spaním. Zvířata mají dar mít vlastní sny a plány. Věří v lepší život stejně, jako lidé. Prostřednictvím zvířecích bytostí je dítěti snadněji ukázáno a umožněno lépe pochopit, že úsilí, touha a čest přináší v životě svá pozitiva. Mezi autory pohádek se zvířaty patří např. Jarmila Léblová - *Myš Bláža na cestě za blahobytem* (2005), Martin Kučera - *Hopík závodníkem* (2006).

Pohádky se skřítky - hlavní postavou bývá skřítek, který před spaním přichází k dětem povídat příběh. Vystupují zde ti hodní a spravedliví, kteří se snaží dětské posluchače poučit. Skřítek vypráví příběhy o hrdinech, postavách, zvířatech a věcech. Zpravidla se

soustřeďuje na osoby a věci, které potkal při své dlouhé pouti po světě. Autorem pohádek o skřítcích je např. Daniel Hevier - *Nám se ještě nechce spát* (1995).

Humorné pohádky - stěžejním charakterem je výskyt humorných postav. Většinou i podle svého veselého charakteru nesou podobně zábavné jméno. V případě, že kniha obsahuje ilustrace, tak jsou také pojímány humorně. Postavy jsou jak zobrazovány, tak popisovány komickým způsobem. Můžeme mluvit o komičnosti, která v některých mezích hraničí až s jednoduchostí. Je tomu tak z toho důvodu, aby si je dítě mohlo samo bez velkých obtíží nakreslit. Když se v pohádce řeší nějaký nešvar, krizové jednání, nebo otázky člověka, je to řešeno s velkým nadhledem a notnou dávkou humoru. Pohádky oplývají vtipnými dialogy, přátelskými rozpravami a poučením. Je pravidlem, že konec je vždy v dobrém duchu. Autorem humorných pohádek je např. Marek Srazil – *Pohádky do postýlky, aneb, Frněk Duto a Tupo Vaječnatka a Kropenatka Wosan Gosan* (2005).

Klasické pohádky - tento druh často vychází z ústní lidové slovesnosti, nebo tradiční národní pohádky. Jedná se tedy o pohádky, které jsou známé dětem i dospělým. V historii se staly předlohou krátkých pohádek a nyní jsou jedním z pilířů pohádek před spaním. Tyto pohádky jsou např. O princezně ze mlejna, O Plaváčkovi, O Palečkovi, O Šípkové Růžence, či O dvou kolovratech. V některých můžeme nalézt i notový zápis písniček. Protože si děti líbí, melodicky nenáročná a zpěvná písnička rády znovu zpívají, upevňují v sobě mravní hodnoty, které s sebou v rámci morálního poselství písnička přinesla. Autorem tohoto typu pohádky je např. Václav Bárta – *Uspávkanky* (2007).

Ožívající předměty - dalším typem jsou pohádky, ve kterých ožívají předměty, které mají děti rády. Nejraději mají samozřejmě hračky. V těchto pohádkách dochází k ožívání hraček potom, co děti usnou a hračky si vytvářejí příběhy. V další fázi oživené hračky, které sedí, či leží dětem u postele, vyprávějí dětským posluchačům pohádky o tom, co se v pokoji a s ostatními hračkami děje potom, co dítě usne. Nejznámější autor těchto pohádek je Lenka Rožnovská – *František a jeho pohádky do postýlky* (2010).

3.2.2 Pohádky podle předloh

Některé pohádkové knížky před spaním vznikly i podle předlohy oblíbených a medializovaných populárních pohádek. Můžeme je tedy rozdělit na pohádky, které vycházejí z knižní předlohy a na ty, které byly vytvořeny dle původní televizní a rozhlasové předlohy. Na základě těchto předloh pak většinou vznikají knižní provedení

pohádek. V dnešní moderní pokročilé době se už setkáváme s pohádkami, které jsou volně dostupné na internetu, nebo bezproblémově stažitelné na internetových stránkách.

Inovativním modelem posledních let jsou audiovizuální pohádky, které bývají namířené známými osobnostmi (J. Bohdalová). Tento inovativní přístup je velmi výhodný a pohodlný pro rodiče. K tomuto modelu lze připojit i televizní a rozhlasové vysílání. Rodičům dětských příjemců to ušetří čas, ale nelze se domnívat, že mluvící hlas z magnetofonu, telefonu, televize, či jiného nosiče dokáže vynahradit dítěti rodičův známý hlas, který už sám o sobě vytváří pocit bezpečí.

Knihy - příkladem, kdy se kniha stala předlohou mediálního zpracování je *Řikání o víle Amálce* (1999) od Václava Čtvrťka, stejně jako *Příhody včelích medvídků* (1992) od Jiřího Kahouna. Tyto pohádky byly původně zpracovány v knižním provedení a posléze byly uvedeny veřejnosti ve formě filmového zpracování.

Televizní večerníčky - mezi televizní večerníčky, které se staly předlohou ke knižnímu vydání, lze například zařadit pohádky Václava Čtvrťka – *Rumcajs* (1970), nebo modernější Václava Chaloupka – *Méd'ové* (2000), nebo i filmové příběhy z produkce Walt Disney, které byly také využívány jako námětová předloha pro psaní krátkých příběhů. Tyto příběhy byly posléze určeny ke čtení před spaním, a proto je lze označovat za pohádky před usínáním.

Rozhlasové relace - pohádkové knížky vznikaly a stále vznikají také na motivy pohádek z rozhlasových relací. Můžeme jmenovat jednoho ze zástupců těchto pořadů, byla to vysílání Hajaja. Jsou to krátké příběhy, které vypráví svým malým posluchačům na dobrou noc skřítek Hajaja. Poprvé promluvil z vysílání Československého rozhlasu 2. ledna 1961. Pohádku pro první vysílání Hajaja napsal Václav Čtvrtek, který později psal pohádky i pro televizní Večerníček. Některé příběhy z Hajaja byly zpracovány knižně autory Milenou Lukavskou – *Kde je doma Hajaja* (2011) a Václavou Ledvinkovou – *To nejlepší z Hajaji* (2006).

Závěrem této kapitoly můžeme tedy říci, že pohádky před spaním jsou prozaickým textem, který se řadí mezi autorské pohádky. Specializace pohádek před spaním je v krátkém příběhu, který je určen k předčítání dětem před spaním. Mezi další specifika se řadí menší výskyt ilustrací, které mohou děti rozptylovat, absence násilí, méně dialogů, které usnadňují orientaci v příběhu a jednoduchý děj, který je oprostěn od zdlouhavých popisů prostředí a charakteru postav.

Pohádky před spaním rozlišujeme na pohádky podle motivu a podle předlohy. Pohádky podle vyskytujících se motivů, dělíme na pohádky se zvířecími hrdiny, se skřítky, humorné, klasické a pohádky s ožívajícími předměty. Pohádky, které jsou na základě předloh, rozdělujeme na knižní, televizní a rozhlasové předlohy.

4 Vliv pohádek na rozvoj dítěte

Téměř jakýkoliv druh pohádky je vhodný pro všechny věkové kategorie dětí. Je již pak na výběru dospělého, aby zvolil nejvhodnější pohádku, odpovídající věku dítěte, mentalitě a psychologickému vývoji. Proto bude v následující kapitole představeno působení pohádek na děti v různých odvětvích.

Vývoj osobnosti není procesem bezděčným. Působí zde interakce vnitřních vlivů (dědičné a vrozené dispozice) a vnějších vlivů (prostředí a výchova). Vzájemné působení těchto faktorů podněcuje vytváření jedinečné osobnosti. K vnějším vlivům patří i pohádky, které k tomuto vývoji také přispívají.

Kušlová uvádí, že v období mladšího školního věku dochází ke zlepšování psychické činnosti. Právě pohádkové knihy mohou podnítit zlepšování se ve smyslovém vnímání, rozvoji paměti a myšlení. Mohou mít také pozitivní vliv na abstraktní myšlení a zlepšení schopnosti koncentrace (Kušlová, 2012, s. 23-28).

Sluch - je jedním z faktorů, které ovlivňují rozvoj řeči a tím také myšlení. Fáze naslouchání velmi úzce souvisí s vývojem řeči, ale především s koncentrací pozornosti. Tohoto u dítěte můžeme docílit nasloucháním pohádkám, příběhům a vyprávění. Když se dítě dokáže nerušeně soustředit na proces naslouchání, samovolně a nenásilně si tím i rozvíjí řečové schopnosti, ale také se učí schopnosti sedět, či ležet v klidu a koncentrovat se na vyprávění.

Fantazie a představivost - je to přirozená součást vývoje běžného chování a myšlení. Díky pohádce se děti nechávají přenést do světa fantazie a představivosti. Vytvářejí si svá nereálná prostředí a postavy, které se jim líbí, jsou pro ně hrdinnými osobnostmi a svými vlastnostmi jim imponují. Nechávací pracovat pouze svůj mozek a na základě vnímaných faktů si dokonale do detailu vytvářejí své osoby, prostředí, věci a okolnosti. Díky fantazii a představivosti mohou být problémy pro děti přijatelnější a snesitelnější, jelikož se dokážou podívat na problém s nadhledem.

Vztah k předčítajícímu - dítě se skrze předčítajícího učí, jak správně komunikovat, správně klást otázky, informovat se, ale také vidí reakce rodičů na jeho otázky. Podle toho si vytváří pozitivní, či negativní postoj k předčítajícímu. Na základě vlídného přijetí a předčítání si také dítě tvoří pozitivní vazby k autoritě. Matka je pro dítě autoritou, kterou musí poslouchat, ale zároveň cítí ve chvíli, kdy mu čte pohádky, její vlídnost a účast při sdílení jeho trápení skrze knihu. Z toho lze vycházet a tvrdit, že pokud si rodič udělá čas

na své dítě a přečte mu pohádku před spaním a nebude dávat najevo, jak moc ho to obtěžuje, dítě to ocení. Dokáže vycítit, když to rodič dělá rád a s láskou, z čeho plyne vřelý vztah k předčítajícímu.

Pozornost - pro dítě předškolního věku je udržení pozornosti jednou z podmínek přijetí do první třídy. Pozornost lze trénovat právě čtením pohádek. Pokud si rodiče každodenně vyhradí 15 minut svého času na čtení pohádek, pomohou tím dítěti učit se udržení soustavné pozornosti. Je třeba začínat na krátkých časových intervalech a nadále časový úsek udržení pozornosti prodlužovat. Tím, že je předčítána pohádka tematicky zajímavá, dítě nemá potřebu dělat jiné věci a nesoustředit se. Je samozřejmě vhodné vybírat látky pohádek podle zájmů a oblíbených témat dětí. Pokud se rodiči dostane do ruky kniha, která není zas tak zajímavá pro dítě, nemění to nic na tom, že je důležité, aby bylo dítě ve střehu a plné pozornosti. Právě tím ho můžeme připravit na to, co ho v životě čeká. Kolik věcí, ani témat nás nezajímá a musíme udržet bdělou pozornost a věnovat se problematice. Tímto stylem můžeme dítě naučit udržování pozornosti. Příjemnějším způsobem pro obě strany je samozřejmě čtení pohádek tematicky přitažlivých, protože dítě se zájmem po informaci, co se děje s jeho oblíbeným hrdinou, tiše poslouchá a není třeba ho nutit se soustředit.

Paměť - paměť je při poslouchání rozvíjena tím, že si děti jednotlivé úseky knih, jednání postav a prostředí zapamatují. Je tomu tak, protože se jedná o jednoduchý příběh bez složité dějové linie a zápletky, proto je to pro děti snazší. V některých knihách jsou uváděny krátké básničky, pořekadla, písničky, humorné ilustrace. Tím, že se jedná o jednoduché nevykonstruované příběhy, dítě si je o to snáze zapamatuje. Pokud se jedná o látku, která je pro dítě více než zajímavá, může být i třeba o něco složitější, přesto si ji zapamatuje zcela automaticky. Děti mají neuvěřitelnou paměť na detaily oblečení, situace a prostředí. V kombinaci s udržením pozornosti, sluchovými schopnostmi a bujarou představivostí jsou schopny zapamatovat si, jakou barvu měl šátek Mášeny u krmelce.

Myšlení - jak již bylo řečeno, k rozvoji myšlení pomáhá dětskému příjemci sluch. Tím, že se učí naslouchat, dochází k rozvoji myšlenkových pochodů. V některých případech je dítě nuceno si příběh částečně konstruovat samo, čím také dochází k rozvoji myšlení. Pokud umí dítě naslouchat, co mu rodič čte, dochází k rozvoji myšlení a při následné zpětné vazbě k rozvoji řeči. Pokud se dokáže na vnímání poslouchaného obsahu soustředit, dochází tím k uvolňování asociací a volných toků myšlenek, při kterých může dát prostor své kreativitě a fantazii. Všemi těmito procesy si trénuje paměť a zároveň si buduje pozitivní vztah k předčítajícímu.

Emotivita - neboli emocionalita je u dětí podněcována při sžívání se s hlavními hrdiny. Dítě je schopné se sžít s postavami natolik, že je schopné s nimi prožívat jejich příběhová trápení. Je to dobře, protože tím dochází k prohlubování emocionální stránky. Knihy děti učí plakat, když si jejich oblíbený hrdina ublíží, nebo se mu nedaří. Jsou určeny k učení o lidské dobrotě, přátelství a spokojenosti, což vede k pocitům štěstí a radosti. Učí je projevům náklonnosti a soudržnosti, které projevují obětím, pohlazením a polibky.

Sociální vývoj - důležitý sociální vývoj a rozvoj probíhá v předškolním věku. Dětské knihy mají vliv na rozšiřování okruhu společenských vztahů dítěte a jeho samostatnost. Styk s jinými dětmi, ale především s dospělými, kteří dětem pohádky čtou, podmiňuje sociální vývoj na správné úrovni. Dítěti je umožněno naučit se spolupráci, soutěživosti, ale také podřizování se autoritám. Pohádky dětem většinou předčítají osoby blízké, především z kruhu rodinného. Tímto faktem je upevňováno citové zázemí a souvztažnost. Díky knihám si dítě v rámci sociálního vývoje vytváří určitý povahový charakter a osobnost z hlediska projevování individuálních vlastností, požadavků a cílů.

5 Pohádka před spaním a dítě předškolního věku

Dítě do svých 4 let nabývá na větší samostatnosti. Učí se samoobsluže, je schopno se samo najíst, obléct, dojit si na toaletu, provést základní hygienické úkony a připravit si věci do mateřské školy. Díky docházce do mateřské školy se učí návykům s tím spojeným a také tomu, mít denní harmonogram. Jeho život již v tak brzkém období získává řád. Je nuceno každodenně brzy vstát, dát si snídani, provést ranní hygienu, obléct se a připravit se k odchodu do mateřské školy.

Velkým pozitivem ve vývoji je zdokonalující se jemná motorika. Manipulace s malými předměty pro něj nebývá již tak velkým problémem a je schopno zacházet s veškerými předměty a věcmi všedního dne. Aktivně používá relativně bohatý slovník jazykových prostředků, které slyší od svých kamarádů, či rodičů. Tím, že se takto učí novým slovům, dochází k obohacování slovní zásoby a především řeči.

Dítě do čtyř let upřednostňuje pohádky před spaním s jednodušším dějem, bez dějových odboček. Tyto děti mají nejčastěji v oblíbě pohádky se zvířaty, nebo vymyšlené pohádky od vypravěče. Mají také rády jednoduché, barevné ilustrace a pohádky, jejichž součástí jsou omalovánky a jednoduché písně, či říkadla.

Nejsložitější a nejnáročnější vývoj probíhá do čtvrtého roku života. V rozmezí čtvrtého a šestého roku nejsou duševní a citové změny tolik markantní, ani prudké. Jemná motorika se stále zlepšuje a dítě je schopno uchopit ochranně opatřenou jehlu na šití a manipulovat s ní dle požadavků. Hrubá motorika, která je využívána k manipulaci s velkými svalovými skupinami, jako např. při chůzi, skocích, či běhu, je dokonalejší a nenásilnější. Pohyby nejsou šhubavé, chůze není nejistá, běh je rychlejší a vyváženější a doskok stabilní z hlediska rovnováhy.

Nejdůležitější aktivitou tohoto období je hraní. Hry, záměrně určené k rozvoji jistých oblastí, rozvíjejí paměť, řeč, myšlení a představivost. Po večerech žádá dítě rodiče a sourozence, aby mu četli pohádky před spaním, které jsou pro něho bezmezným zdrojem inspirace, relaxace, ponaučení a uklidnění. Má v oblíbě aktuální pohádky, které jsou v danou chvíli profanované. Zpravidla si vybírá pohádky, kde se vyskytují kladní i záporní hrdinové. Děti rády poslouchají o vítězství dobra nad zlem, které je utvrzuje v morální hodnotě, že být dobrým člověkem znamená mít dobrý pocit a život (Kušlová, 2012, s. 21-25).

Vyprávění večer před spaním je nejlepším prostředkem, jak nenásilně uspat dítě. Je to také prostředek, jak se svými rodiči může dítě strávit pár volných chvil v rámci

uspěchané, stále se někam ženoucí doby. Je to potěšení pro obě strany, dochází k rozvoji dětské fantazie, slovní zásoby, řeči, porozumění, náklonnosti, lásce a přátelství. Na druhou stranu má rodič příležitost s dítětem trávit tento příjemný čas, kdy dítě ještě tolik nevzdoruje, nechá se obejmout, pohladit a nepřijde mu na tom nic zvláštního.

6 Praktická část

Prvořadé pro tuto práci bylo vytyčení cílů, které výzkum bude zjišťovat a objasňovat. Hlavním cílem je zjistit, zda mají rodiče povědomí o pohádkách před spaním, pokud ano, v jakém rozsahu, zda rodiče znají autory, kteří píší tyto pohádky. Dále bylo zjišťováno, jaké jsou nejoblíbenější pohádky jejich dětí a jestli dětem vůbec čtou, případně jak často.

6.1 Metoda výzkumu

Bylo důležité zvolit takovou metodu výzkumu, která dokáže zjistit jen pro nás potřebné údaje a to v takovém rozsahu, jaký bude vhodný pro zpracování. Bylo také nutné zvolit takovou techniku, která bude pro náš výzkum rozhodující a bude mít patřičnou výpovědní hodnotu a bude se nám dále s odpověďmi dobře pracovat. Podstatné bylo zaměřit se na prostředí, ve kterém dojde ke styku dospělého jedince, na kterého je výzkum zaměřen, s prostředím, které je určené dětem mladšího školního věku, protože převážně pro tuto věkovou kategorii jsou pohádky před spaním určené. Zabývala jsem se předškolním věkem, protože každé dítě mladšího školního věku preferuje jiné pohádky, než děti předškolního věku. Důležitou roli také hraje preference rodičů. Zahrnula jsem tedy do tohoto výzkumu rodiny s dětmi, které spadají do věkové skupiny od 3 do 6 let, dále jsem je nerozdělovala na rodiny s dětmi mladšího předškolního věku a staršího předškolního věku.

Pro tyto účely bylo zvoleno dotazování písemnou formou. „*Jedná se o metodický nástroj výzkumu zjišťování informací o osobních znalostech, postojích k aktuální skutečnosti a hodnotových preferencích* (Maňák, Švec, Švec, 2005, s. 20).“

Důležité je uvést, že osobní dotazování je určitě spolehlivější, a to z hlediska reprezentativního vzorku, pravdivosti odpovědí, časové omezenosti, ale především subjektivity. Tato metoda je však časově náročnější, protože bylo osloveno 150 respondentů. Bylo by náročné se všemi udělat osobní dotazování. Proto byla vybrána metoda dotazníku, který byl předem připravený v tištěné formě.

Při sestavování dotazníku je nutno promyslet celou koncepci a logicky, stylisticky i strategicky jej správně sestavit. Důležité je připravit si konkrétní otázky a před definitivním aplikováním dotazníku provést zkoušku na menším vzorku zkoumaných osob. Tento proces mi pomohl s posledními úpravami dotazníku, aby byl pro všechny respondenty dobře srozumitelný a aby bylo na základě výsledků možno provést podložený závěr. K tomuto

předvýzkumu došlo v Mateřské škole Zahradnického I. v Havlíčkově Brodě, kde mi s aplikací dotazníků pomohla zdejší výchovná pracovnice. Velmi ochotná paní učitelka rozdala rodičům dětí, které mateřskou školu navštěvují, 20 dotazníků, které jsem si po týdnu mohla vyzvednout. Poté jsem zanalyzovala strukturu a zaznamenané výsledky.

V předvýzkumu, který se konal v lednu 2014 v MŠ Zahradnického I., jsem zjistila, že dotazník má řadu chyb, které vycházely ze špatně definovaných otázek. Provedla jsem tedy následující změny.

Otázku, ve které jsem se ptala rodičů na nejoblíbenější knihu jejich dětí a otázku, ve které mě zajímalo, jaká je nejoblíbenější pohádka jejich dětí, považovali rodiče za otázky velmi podobné, i když z mého pohledu byly rozdílné. Nepřikládali nutnost odpovídat na ně jednotlivě. Zpravidla odpověděli jen na jednu otázku tohoto charakteru, nebo u obou otázek napsali stejnou odpověď (např. Červená karkulka). Pro mě z toho pramenilo poučení zanechat pouze jednu otázku, a proto jsem v dotazníku ponechala otázku, jaká je nejoblíbenější pohádka jejich dětí, a otázku na nejoblíbenější knihu jsem odstranila. V další otázce jsem se dotazovala na to, zda rodiče znají některé autory pohádek před spaním, jelikož jsem se shledala s odpověďmi, že nikoli, k otázce jsem ještě doplnila některá knižní díla a autory, kteří píšou pohádky před spaním. Usuzovala jsem, že pro ně bude skrze tuto malou nápovědu snazší si vybavit, zda některého ze jmenovaných autorů neznají, např. v souvislostech s pohádkami obecně, bez ohledu na specializaci na pohádky vyložené před spaním. K otázce, ve které mě zajímalo, podle jakého kritéria rodiče nakupují pohádkové knihy pro četbu před spaním, jsem doplnila odpověď, že vycházejí ze zkušeností z vlastního dětství. V několika případech se mi stalo, že rodiče samovolně mimo odpovědi na výběr připsali, že preferují svoji oblíbenou knihu z dětství. Opravený dotazník obsahoval 12 otázek, z nichž bylo 10 uzavřených, 1 otevřená a 1 kontaktní položka viz. Příloha A.

6.1.1 Zvolené prostředí

Ke vzájemnému kontaktu tazatele a dotazovaného by vždy mělo docházet v prostředí, které je respondentům přirozené a příjemné, které nijak neovlivňuje úsudky a jednání dotazovaných. Nejadekvátnějším prostředím je bezpodmínečně rodinné zázemí, ve kterém převládá harmonie a bezpečí pro všechny členy rodiny. Technicky je však neuskutečnitelné obcházet jednotlivé rodiny a zasahovat jim do soukromí. Dalším faktem je, že je nereálné provést takovýto výzkum u většího počtu respondentů. Z toho důvodu bylo zvoleno prostředí mateřských škol. Zde je možno potkat nejvíce rodičů dětí předškolního věku. Prostory

mateřských škol jsou prostředím, zajišťujícím bezpečí dětí a v dotazovaných to vyvolává snahu přemýšlet o výzkumu seriózně, protože je pro ně důležité, aby na dotazujícího působili jako správní, milující rodiče, kteří se o své děti zajímají a starají s největší péčí.

Výběr mateřských škol jsem provedla v místě mého bydliště ve městě Havlíčkův Brod z oficiálního webu města Havlíčkův Brod. Vybrala jsem mateřské školy heterogenní, nechtěla jsem totiž rozdělovat výzkum do věkových kategorií, protože přítomnost různě starých dětí vytváří komplexní záběr.

Na základě těchto parametrů jsem losováním pomocí lístků s názvy mateřských škol, vybrala čtyři zařízení. Oslovila jsem mateřskou školu Zahradnického II., Příčnou, Nádražní a Žižkov. Všechny vybrané školky patří pod organizaci Korálek, která sdružuje mateřské školy v Havlíčkově Brodě.

MŠ Zahradnického II. - mateřská škola se nachází v klidné části města a má pouze jedno patro. V přízemí se nacházejí 2 věkově heterogenní třídy a v prvním poschodí se nachází třetí třída, která má uzpůsobený program pro děti se zdravotním postižením (zrakové a sluchové vady, DMO, autismus, ADHD s poruchou pozornosti atd.) Každá třída má svůj samostatný vchod, šatnu, a sociální zařízení. K mateřské škole náleží rozlehlé zahrady, které umožňují dětem veškeré vyžití v přírodě při spontánním pohybu. Mateřská škola má kapacitu 54 dětí.

MŠ Příčná - toto zařízení je nejstarší mateřskou školou v Havlíčkově Brodě. Budova je jednopatrová. V přízemí je jedna třída s hygienickým zázemím, šatnami, kuchyní a jídelnou pro děti. V prvním patře se nachází dvě třídy, k jedné náleží stálá ložnice a sociální zařízení. Mateřská škola má tedy celkem čtyři třídy, tři v hlavní budově a jednu ve vedlejší budově ředitelství, celková kapacita heterogenních tříd je 89 dětí.

MŠ Nádražní - budova této mateřské školy je rozdělena do dvou traktů. V každém z traktů jsou umístěny dvě třídy, které mají vlastní sociální zařízení, jídelnu a šatny pro děti. V celém objektu jsou čtyři heterogenní třídy, které mají celkem kapacitu 122 dětí. U budovy je velká členitá zahrada.

MŠ Žižkov - mateřská škola se nachází v okrajové části města v blízkosti základní školy, parku a sídliště. Budova má dvě části. V první části je jedna třída pro 14 dětí, kuchyň, technické místnosti a prostory, které jsou určeny pro divadelní představení a k pohybovým aktivitám. Ve druhé části v přízemí jsou dvě třídy a v patře jedna třída. Ke každé třídě náleží hygienické zázemí a kuchyň pro výdej pokrmů. K mateřské škole také náleží zahrada.

6.1.2 Realizace dotazování a termín průzkumu

Dotazník jsem aplikovala do čtyř mateřských škol v Havlíčkově Brodě v únoru 2015. Po telefonické domluvě jsem dotazníky předala zástupkyním ředitelek po deseti kusech na třídu. Ty jej následně předaly vedoucím pracovnícím jednotlivých tříd, které je ochotně rozdaly rodičům. Celkem bylo do oběhu rozesláno 150 dotazníků. Po týdnu jsem si dotazníky vyzvedla a vrátilo se mi 106 vyplněných dotazníků.

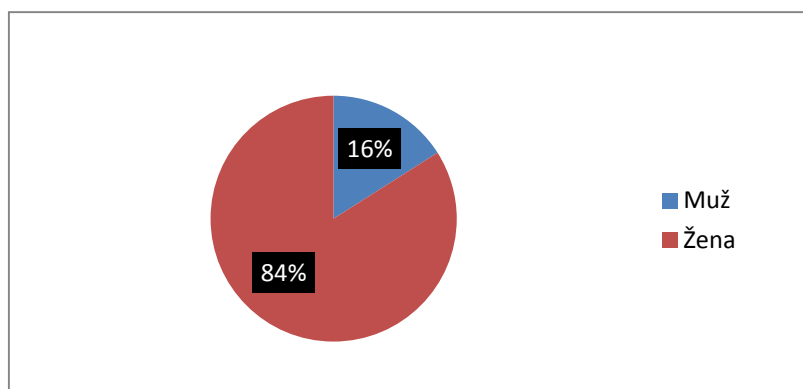
6.2 Výsledky

V této kapitole se budeme zabývat jednotlivými položkami dotazníku a výsledky, které vyplynuly z dotazování.

6.2.1 Pohlaví respondenta

Zajímalo mne, kdo bude mít větší zájem vyplnit tento dotazník, zda ženy, nebo muži. Předpokládala jsem, že dotazník častěji vyplní spíše ženy.

Ve výsledcích bylo shledáno, že dotazník vyplnilo 17 mužů a 89 žen. V procentech lze výsledky vyhodnotit tak, že 16,1 % respondentů bylo mužského pohlaví a 83,9 % ženského pohlaví.

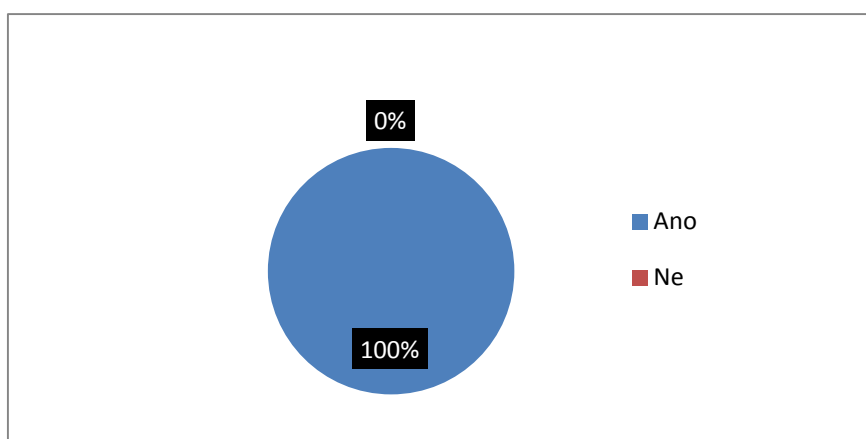
Potvrdilo se očekávání, že děti do mateřské školy odvádějí, nebo je vyzvedávají matky častěji, než otcové, nebo v případě, že dotazník vyplňovali rodiče doma, větší zájem o vyplnění projevila matka.

6.2.2 Čtení dětem před spaním

Čtete svým dětem před spaním? Tato otázka byla stěžejní pro výzkum z toho hlediska, že se v této fázi se rozhodlo, zdali rodič bude následně pokračovat ve vyplňování dotazníku - v případě, že rodiče dětem nečtou pohádky, je následující dotazování bezpředmětné.

Všech 106 respondentů odpovědělo, že dětem pohádky před spaním čtou, takže hodnota byla 100 %.

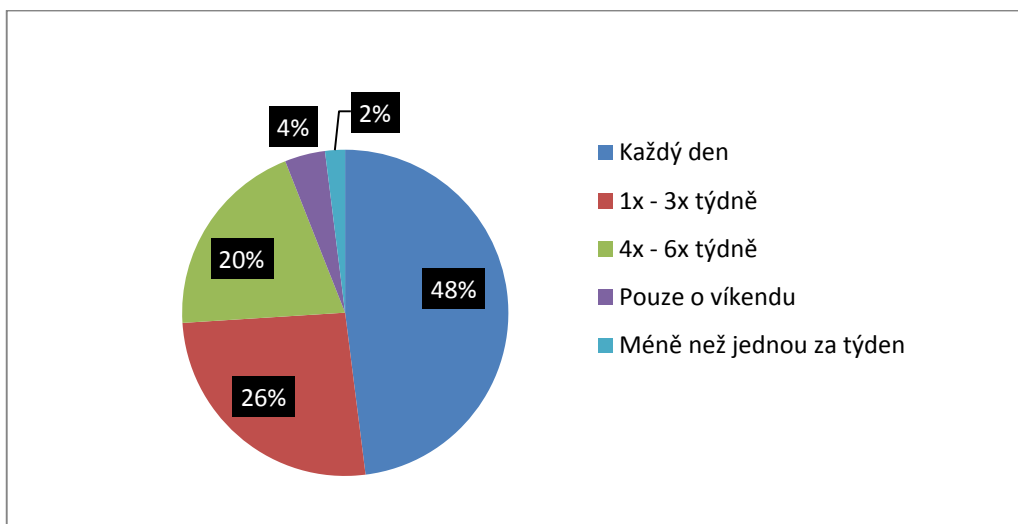

Je velmi potěšující, že všichni respondenti, kteří dotazník vyplnili, dětem před spaním čtou. Je to velice důležité pro rozvoj jejich dítěte ve všech oblastech.

6.2.3 Frekvence čtení dětem před spaním

Jak často čtete dítěti před spaním? Zajímala mne četnost četby před spaním, věřila jsem ve fakt, že je stále zachovaná tradice čtení pohádek na dobrou noc, a že se minimálně v polovině dotazníků setkám s touto otázkou vyplněnou. U této otázky měli respondenti možnost výběru. Dala jsem na výběr: a) každý den, b) 1x – 3x týdně, c) 4x – 6x týdně, d) pouze o víkendu a e) méně než jednou za týden. Zvolené jsou orientační časové údaje, aby rodiče nemuseli dlouho vzpomínat a propočítávat, jak často dítěti čtou pohádky před spaním, nebo kdy četli naposledy.

Každý den čtou rodiče dětem pohádky v 51 případech, což tvoří 28,1 %. Jednou, až třikrát týdně čte dětem 28 rodičů, kteří jsou zastoupeni v 26,4 %. Čtyřikrát, až šestkrát týdně čte svým dětem 21 rodičů, tedy 19,8 % respondentů. Pouze o víkendu čtou dětem čtyři rodiče, tedy 3,8 %. Méně než jednou týdně čtou dětem pouze 2 rodiče, procentuálně 1,9 %.

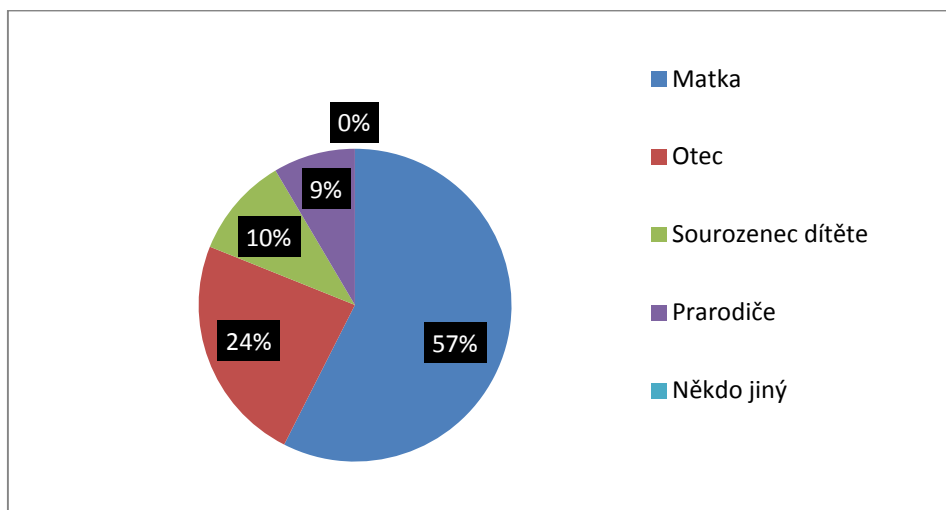

Pozitivním shledáním u této otázky bylo, že rodiče stále pokračují v tradici a rozvoji dítěte pomocí četby. Potěšující bylo, že se splnilo mé očekávání a zjistilo se, že téměř polovina respondentů čte dětem každý den a téměř čtvrtina čte jednou až třikrát týdně. Je tedy velmi potěšující, že si rodiče udělají na své děti čas. Především, pokud se jedná o četbu před spaním, kterou dochází k uklidnění dětské mysli, a díky tomu usíná dítě pozitivně naladěné.

6.2.4 Osoba, která čte dětem před spaním nejčastěji

Kdo nejčastěji čte vašemu dítěti před spaním? Chtěla jsem znát odpověď na tuto otázku, protože pohádky před spaním nemusí číst pouze rodiče. Pokud rodiče pracují ve směnném provozu, může se stát předčítačem úplně někdo jiný. Mohou to být starší sourozenci, prarodiče, jiní rodinní příslušníci (strýc, teta), nebo sousedka, chůva, či blízcí rodinní známí.

Matky čtou pohádky v 61 případech, tedy v 57,5 %. Otcové čtou pohádky v 25 rodinách ze 106 dotazovaných, tedy se jedná o 23,6 % respondentů. Sourozenci čtou pohádky v 11 případech, tedy v 10,4 % z celku. Prarodiče čtou pohádky v 9 rodinách, tedy 8,5 %. Jiní příslušníci rodiny, známí, či sousedi v žádné z dotázaných rodin dětem pohádky nečtou.

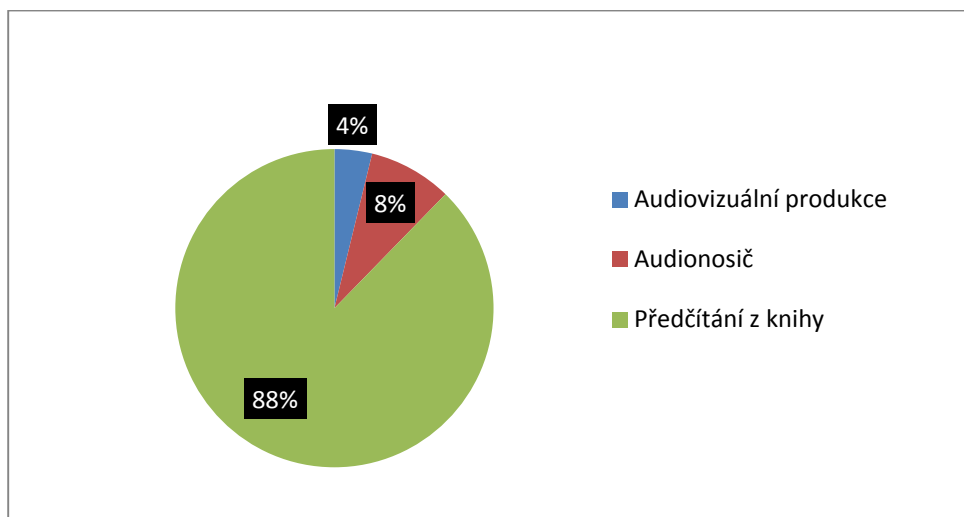

Z výsledků vyplývá, že nejčastěji si večer udělají na své děti čas matky. Je však potěšující, že ve čtvrtině případů čtou pohádky dětem i otcové. Dochází tedy u dětí k citovému sblížení nejen s matkou, což je velmi důležité pro harmonický vývoj dítěte. Bylo zjištěno, že v menší míře musí činnost čtení pohádek před spaním zastoupit starší sourozenci, či prarodiče.

6.2.5 Preference způsobu reprodukce pohádky

Co pro vaše dítě před spaním preferujete? Každý rodič preferuje něco jiného. Jedni dávají přednost osobnímu předčítání, jiní pustí dětem audio nahrávku v přehrávači, či pustí pohádku v DVD přehrávači, večerníček v televizi, nebo mluvenou pohádku v rádiu. Tato otázka měla za úkol odhalit, jestli jsou rodiče schopni udělat si večer čas na své děti. Pro správný fyzický, psychický i sociální vývoj je samozřejmě důležité, aby děti trávily s rodiči co nejvíce času. Před spaním dochází k příjemnému a nenásilnému navozování blízkých rodinných vztahů.

Velká většina, zastoupená 93 rodiči, v procentech vyjádřená z 87,7 %, preferuje předčítání z knih. V 9 případech rodiče dětem pouštějí audio nosiče (CD přehrávač, rádio), tyto preference jsou zastoupeny 8,5 %. Audiovizuální produkci na DVD přehrávačích a v televizi využívají 4 rodiče, tedy 3,8 %.

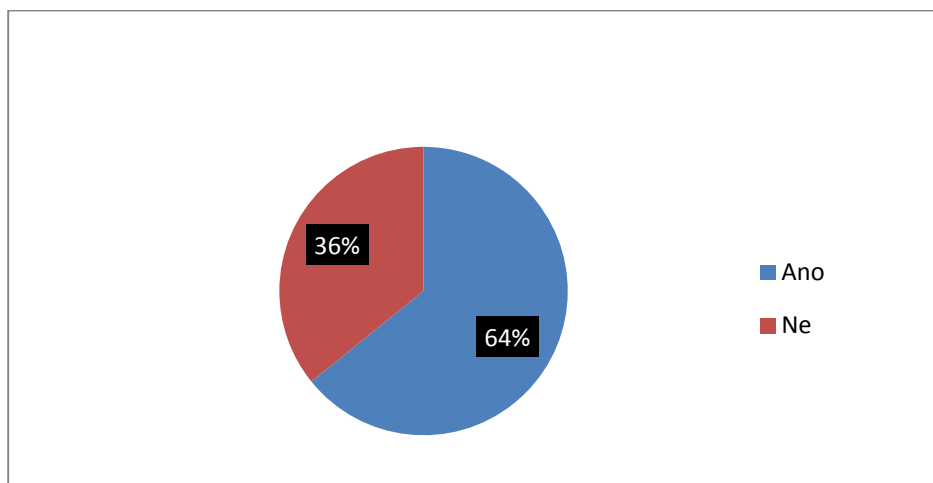

Že rodiče zachovávají tradici ve čtení pohádek, bylo zřejmé již z jiné položky. Příjemným zjištěním bylo, že skoro všichni rodiče upřednostňují čtení z běžných vázaných knih. Menší oblibě se dostává audio nosičům, i když musíme říci, že v tomto případě již nedochází k možnému sblížení s předčítatelem. Kladně hodnotíme, že pouze několik rodičů pasivně usazuje své děti před televizí pouští jim na obrazovce pohádku. Když dítě sleduje pohádku v televizi, nedochází tolik k aktivnímu rozvoji mozkové činnosti, paměti, kreativity, nebo fantazie a ani usínání u televize není pro dítě vhodné.

6.2.6 Názor na klasické verze pohádek pro předčítání

Upřednostňujete klasické verze pohádky pro předčítání, jako např. Červená Karkulka, Perníková chaloupka, Sněhurka, Šípková Růženka apod.? Záměrem této položky bylo zjistit, jestli rodiče vycházejí při výběru pohádek pouze z osvědčených klasických pohádek. Zajímalo mě, zdali mají rodiče odvahu experimentovat s novými pohádkami. Chtěla jsem také vědět, jestli jsou ochotni vynaložit jisté úsilí a věnovat čas vyhledávání a výběru nově vydaných pohádkových publikací.

Odpověď „ano“ byla zaznamenána 68krát, v procentech tedy takto odpovědělo celých 64,2 % respondentů. V ostatních 38 odpovědích bylo zaznamenáno, že není upřednostňováno předčítání klasických pohádek před spaním (35,8 % respondentů).

Z výsledků vyplynulo, že rodiče ctí tradice, které jsou upevňovány také tím, že při výběru knih pro své děti stále vycházejí z klasických pohádek, které jim jsou známy již z dob jejich dětství. Důležité je, že tyto klasické pohádky mají historickou, výpovědní a morální hodnotu. Rodiče tak četbou těchto pohádek do svých dětí vkládají hodnotné základy, které mohou v průběhu svého života zužitkovat a využít také v budoucnosti při četbě svým vlastním dětem. Jako záporné nemůžeme hodnotit ani zjištění, že menší část rodičů se nebojí experimentovat a vyhledávají novější, modernější pohádky.

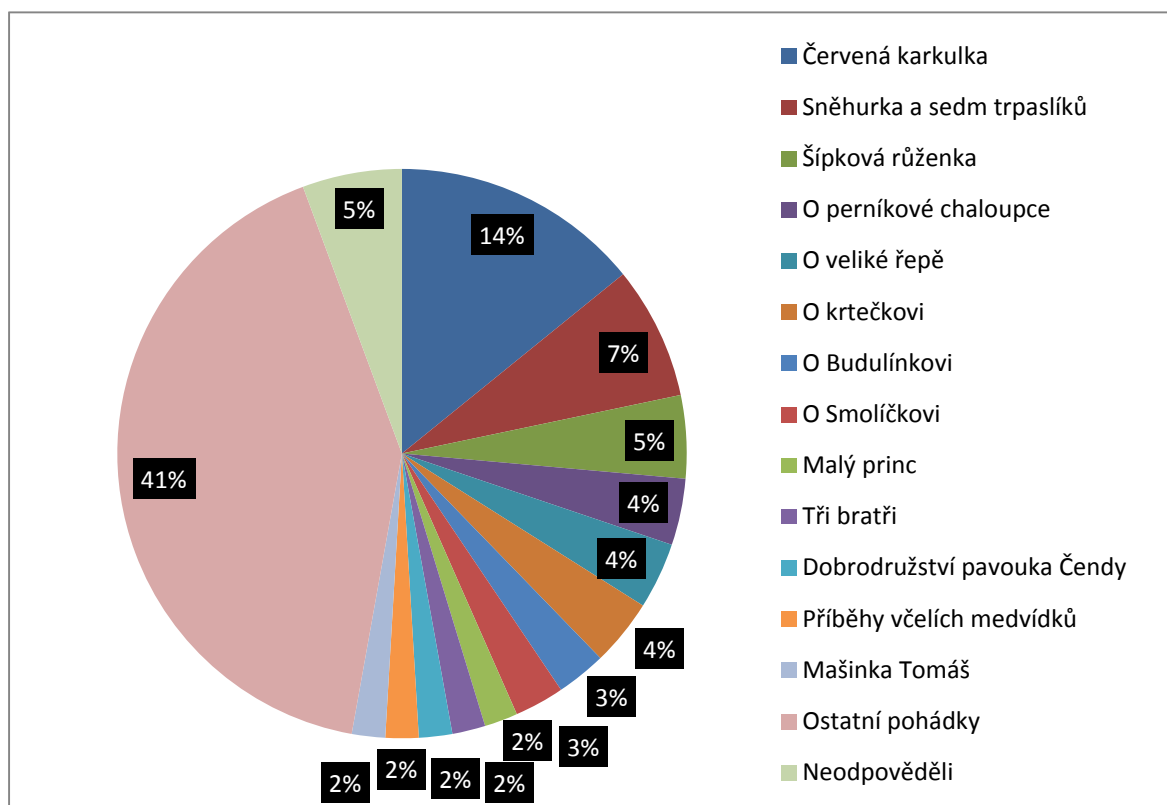
6.2.7 Nejoblíbenější pohádka dítěte

Jaká je nejoblíbenější pohádka vašeho dítěte? Rodiče měli za úkol napsat název oblíbené pohádky jejich dětí. Zajímavé mělo být zjištění, zda vůbec rodiče znají oblíbenou pohádku jejich dětí.

Na prvním místě byla v 15 případech zvolena Červená karkulka. Na druhém místě byla umístěna u 8 respondentů Sněhurka a sedm trpaslíků. Na třetím místě se umístila Šípková Růženka, která byla napsána 5 respondenty. Čtyřikrát byla uvedena pohádka O perníkové chaloupce, O veliké řepě a O Krtečkovi. Třikrát byla vybrána pohádka O Budulínkovi a O Smolíčkovi. Ve dvou případech byla zmíněna pohádka Malý princ, Tři bratři, Dobrodružství pavouka Čendy, Příběhy včelích medvídků a Mašinka Tomáš. V šesti případech nebyla uvedena žádná nejoblíbenější dětská pohádka.

Mezi dalšími zmíněnými, které se objevily pouze v jednom případě, byly například tyto pohádky: Kvak a Žbluňk jsou kamarádi, O veselé mašince, Mikeš, pohádky o čertech, Pohádky o mašinkách, o dinosaurech, Popelka, Jak pejsek a kočička dělali dort, Byla jednou koťata, Rákosníček, O třech prasátkách, Dům ve slunečné ulici, O Rumcajsovi, Za humny je

drak, Krysáci, Ledové království, Broučci, Pohádky vlčí babičky, Příběhy o prasátku Peppě, Honzíkova cesta, Malá mořská víla, Pohádky z mechu a kapradí, O Koblížkovi, Zvířata a loupežníci, Z deníku kocoura Modročka, O letadélku Káněti, Dědečku vyprávěj, O prasátku Lojzíkovi, O třech přadlenách, pohádky o zvířátkách a další.

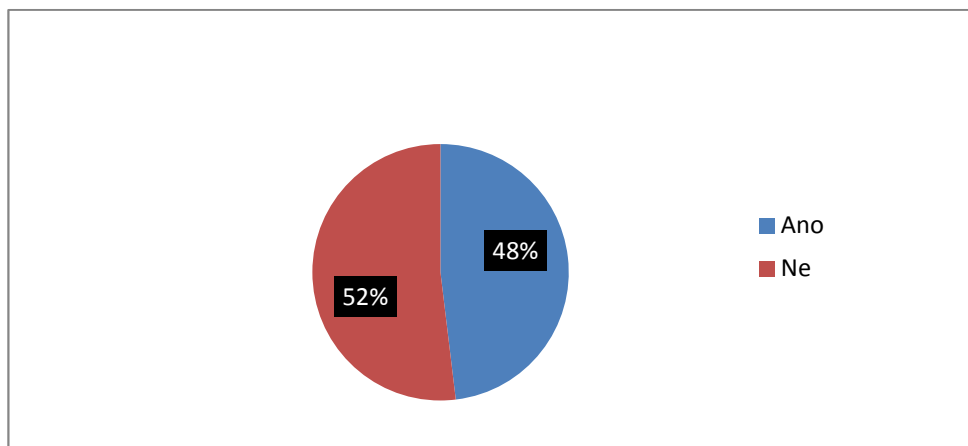
Zajímavým zjištěním bylo to, že někteří rodiče nevedli žádnou oblíbenou pohádku svých dětí. Na prvních místech se objevily pohádky, které řadíme k pohádkám klasickým, čímž je podložena i předchozí položka tohoto dotazníku.

6.2.8 Přehled o nově vydávaných pohádkách

Sledujete nově vydávané pohádky (knihovny, knihkupectví, internet)? Záměrem bylo zjistit, jestli se rodiče zajímají o knižní novinky. Chtěla jsem zjistit, jestli se zajímají o nové pohádky, např. skrze věrnostní programy v knihovnách, knihkupectvích, či na internetu. V dnešní době je umožňováno získávat věrnostní průkazy, získávat slevy a být členy knižních klubů.

V 51 případech byla zaznamenána odpověď, že rodiče sledují nové vydané pohádky v knihovnách, knihkupectvích a na internetu, v relativním zastoupení to bylo

v 48,1 % případů. Ostatních 55 respondentů, tedy 51,9 %, odpovědělo, že nesledují nové trendy.

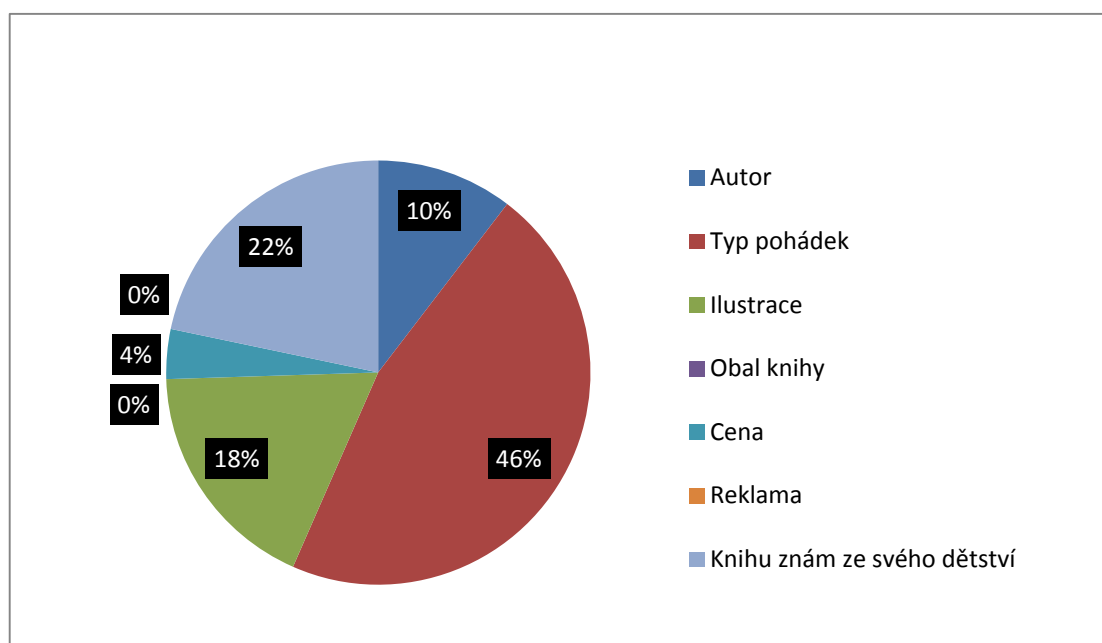

S pokročilou technikou a rozvojem společnosti jsem očekávala, že rodiče budou sledovat nové pohádky. Mají možnost navštěvovat knihkupectví a knihovny, které se vyskytují skoro v každém větším městě. Ve větších, či krajských městech lze nalézt i více poboček a vratných míst. Internet je v posledních desetiletích prostředkem, který je využíván k činnosti různých typů, proto je pozoruhodné, že sledování nově vydaných pohádek provádí pouze polovina respondentů. Tento fakt si ale můžeme vysvětlit předchozími zjištěními, že rodiče často upřednostňují tradiční pohádky a pohádky jim známé z dětství, a tedy nemají potřebu vyhledávat pohádky nově vzniklé.

6.2.9 Kritéria nákupu pohádkové knížky pro četbu před spaním

Podle jakého kritéria nakupujete pohádkové knížky pro četbu před spaním? Touto položkou jsem chtěla zjistit, podle jakého kritéria rodiče nakupují knížky pro své děti. Zajímalo mne, jaké kritérium je pro ně hlavní – zda např. vycházejí z vizuálně zajímavého obalu knihy, nízké pořizovací ceny, nebo zajímavých barevných ilustrací, u kterých se snaží vcítit do svého dítěte a přemýšlí, zdali by se mu takové obrázky líbily. Nebo také zda vybírají podle toho, jaký typ pohádky dítě upřednostňuje, nebo podle reklamní kampaně v televizi, či na internetu. Nebo zda mají rodiče svého oblíbeného autora, nebo knihu ze svého dětství, které dávají přednost před všemi ostatními faktory.

Autora knihy uvedlo jakožto kritérium nákupu 11 respondentů, což je 10,4 % všech dotazovaných. Odpověď, že kritériem pro rodiče je typ pohádek (o zvířatech, o kouzelných bytostech) vybralo 49 respondentů, procentuálně je to 46,2 %. Dle ilustrací knihy vybírá 19 rodičů, celkem je to 17,9 %. Kritérium obalu knihy a reklamy nebylo pro žádného z dotazovaných stěžejním, takže žádná z těchto položek nebyla ani jednou vybrána. Cenou se řídí 4 dotazovaní rodiče, tedy 3,8 % respondentů. 23 rodičů vychází z poznatků a oblíbenosti knihy ze svého dětství (v relativním vyjádření toto kritérium zvolilo 21,7 % dotázaných).

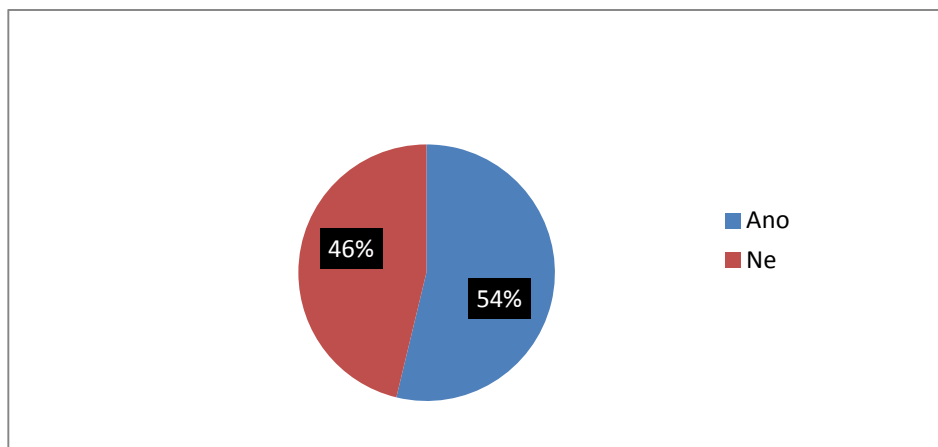
Správné je, že se rodiče řídí při výběru knih pro děti typem pohádek a svůj výběr ovlivňují tím, jestli se jedná o pohádky o zvířatech, či o kouzelných bytostech. Obrazová podoba knihy je nedílnou součástí každé knihy, proto je nutné brát i na ni ohled při výběru a následné koupi. Pozitivním zjištěním je, že se rodiče nenechávají ovlivnit cenou a reklamou knih. Nezanedbatelným kritériem, kterým se rodiče řídili při výběru a nákupu knih, byl výběr pohádek podle toho, zda si je četli ve svém dětství. Jak již bylo zjištěno u předchozích položek, potvrdila se jejich snaha o dodržení tradice.

6.2.10 Znalost termínu „pohádka před spaním“

Setkal/a jste se s termínem pohádka před spaním? Účelem bylo zjistit, jestli rodiče znají termín „pohádka před spaním“, či pod něj zahrnují pohádky obecně a vybírají z těch méně drastických, které jim připadají vhodné pro četbu před spaním.

58 respondentů odpovědělo, že se již v minulosti setkala s pojmem pohádka před spaním, tedy takto odpovědělo 53,8 %. Termín „pohádka před spaním“ neznalo 49 respondentů, tedy 46,2 % dotazovaných.

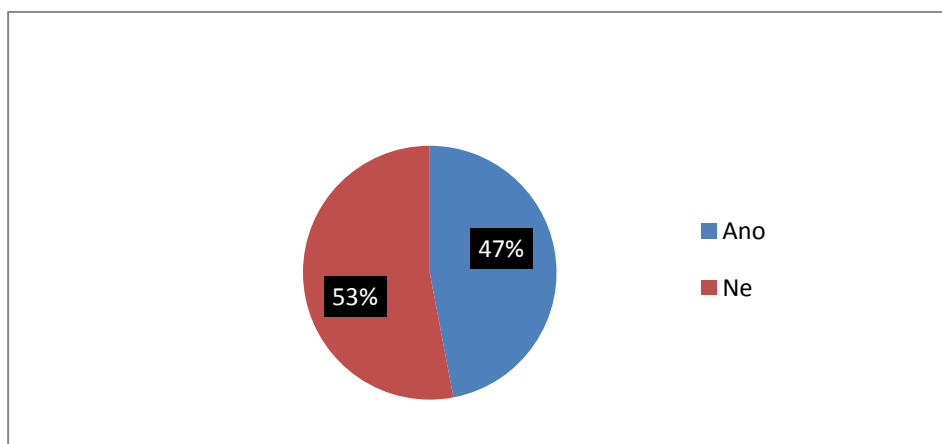
Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že respondenti většinou znají termín „pohádka před spaním“. Můžeme tedy uvést, že pohádky před spaním získaly v povědomí veřejnosti své nezastupitelné místo mezi ostatními typy pohádek. Z odpovědí respondentů ale také vyplývá fakt, že ještě stále může docházet k záměně s ostatními typy pohádek.

6.2.11 Znalost autorů, specializujících se na pohádky před spaním

Znáte některého z uvedených autorů, který se specializuje na „pohádky před spaním“? (např. Zuzana Pospíšilová – Pohádky před spaním; Arnošt Goldflam – Sny na dobrou noc; Marek Srazil – Pohádky do postýlky; Marie Wagnerová – Pohádky pod polštář; Marek Komárek – Pohádky a omalovánky do postýlky; Alena Urbanová – Bál v lese: dětem před spaním). Z této položky jsem chtěla zjistit, jestli se rodiče hlouběji zajímají o pohádky před spaním a znají tedy i autory, kteří se jim věnují. K otázce byl připojen i výčet autorů a jejich děl, aby neměli rodiče takové problémy s přemýšlením a hledáním v paměti. Seznam jim byl návodem, koho tím myslím, např. znali daného autora, ale třeba neměli povědomí o tom, že píše i pohádky před spaním.

Více než polovina dotazovaných, tedy přesně 56 respondentů (a procentuálně 52,8 %) nezná žádného autora z výčtu spisovatelů, specializovaných na pohádky před spaním.

Zbýlých 50 respondentů (47,2 % dotazovaných) některého ze zmíněných autorů toho žánru pohádek znalo.

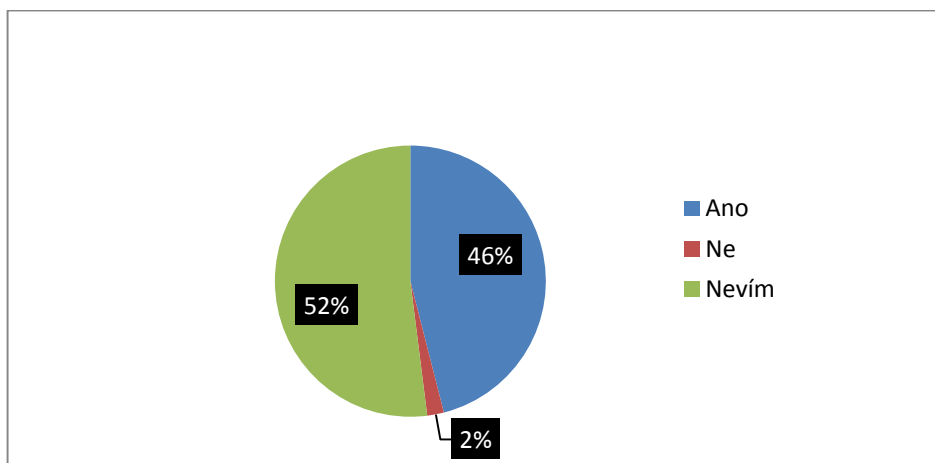

Protože z předchozího zjištění vyplývá, že pouze polovina dotazovaných respondentů zná pojem „pohádky před spaním“, bylo již zřejmé, že maximálně polovina rodičů bude znát zmíněné autory a názvy jejich děl ve výčtu. Přesto je potěšující, že četnost není nijak malá, čekala jsem, že rodiče většinou tyto autory, píšíci poměrně mladý žánr pohádek před spaním, nebudou znát.

6.2.12 Názor na dostatečnost nabídky pohádek před spaním na knižním trhu

Myslíte si, že je na knižním trhu dostatečný výběr „pohádek před spaním“? Zajímalo mne názor rodičů, zda si myslí, že těchto pohádek je na knižním trhu dostatek. Odpověď na tuto otázku se vyvíjela v souvislosti s ostatními položkami. Zajímalo mne také měřítko, zdali tato znalost vypovídá o náročnosti rodičů při výběru těchto pohádek, či zda si rodiče vezmou z pultu první knihu, kterou vidí v knihovně a udělají si z ní „pohádku před spaním“ tím, že ji ratolesti čtou před spaním.

49 respondentů (46,2 %), si myslí, že je na knižním trhu dostatečný výběr „pohádek před spaním“. Dva z rodičů, tedy 1,9 % respondentů, se domnívají, že není knižní trh pohádek před spaním dostatečně bohatý. Neutrální odpověď „nevím“ vybralo 55 rodičů, tedy 51,9 %.

Zjištění, že až v polovině případů se respondenti domnívají, že je knižní trh dostatečně bohatý, je pozoruhodné. Vedou se diskuse, zda se na knižním trhu vyskytují tituly, které jsou pro dětské čtenáře vhodné a odpovídají daným kritériím. Z historického hlediska nebyly pohádky zprvu vůbec určeny dětem, je tedy důležité, aby bylo na tyto knihy kriticky pohlíženo. Bylo by třeba provést další šetření, abychom zjistili, proč polovina respondentů zvolila neutrální odpověď.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala pohádkami před spaním pro děti předškolního věku. Pozornost byla věnována tomuto žánru, určenému pro nejmenší děti, protože je nezbytné nepodcenit fyzickou, psychickou a výchovnou přípravu dítěte. Tento žánr je mocným prostředkem, který může zmíněné procesy podnítit. Dětský příjemce si díky pohádkám určuje svůj vlastní postoj k světu, buduje si vztah k autoritám, které pohádky čtou. Procesem poslouchání pohádek je rozvíjen dětský mozek, myšlení, paměť i další oblasti. Díky pohádkovému hrdinovi se děti učí řešit osobní konflikty a jejich následky.

Teoretická část se zabývala žánrovou charakteristikou pohádky, lidovou, literární a autorskou pohádkou. V práci byla nastíněna definice pohádky před spaním. Pozornost byla věnována znakům, motivům a autorům pohádek před spaním, které jsou určené pro děti předškolního věku. Zohledněny byly také pohádky podle předloh, pozornost byla věnována pohádkám televizním, rozhlasovým a audiovizuálním.

V praktické části byla specifikována metoda dotazníku, se kterou bylo v bakalářské práci pracováno. Přiblíženo bylo prostředí, ve kterém dotazování probíhalo, rozebrány byly jednotlivé položky, které dotazník obsahoval, a popsány byly jejich výsledky. Dotazník se například zaměřoval na to, zdali rodiče svým dětem čtou pohádky před spaním, zdali znají autory, kteří tyto pohádky píší a zdali je knižní trh tohoto žánru dostatečně bohatý pro danou věkovou skupinu. Na základě zaznamenaných výsledků bylo formulováno shrnutí.

Dotazníky byly určeny rodičům dětí čtyř mateřských škol v Havlíčkově Brodě. Celkem bylo aplikováno 150 dotazníků a ke zpracování se jich vrátilo 106. Ze vzorku dotazovaných bylo zjištěno, že v necelých 85 % případů vyplňovaly dotazník ženy. Polovina všech dotazovaných čte svým dětem pohádky před spaním, druhou nejhojnější četností četby bylo, že rodiče čtou dětem jednou, až třikrát v týdnu. V 60 % jsou to právě ženy, matky dětí, které dětem předčítají. Většina rodičů preferuje čtení pohádek z knih, pouze 9 rodičů upřednostňuje přednes pohádek skrze audio nosiče. Pro čtení jsou upřednostňovány pohádky klasické a mezi trojici nejoblíbenějších pohádek patří Červená karkulka, Sněhurka a sedm trpaslíků a Šípková Růženka. Více než polovina dotazovaných se o novinky na knižním trhu nezajímá. Při výběru a nákupu knih jsou rodiče nejvíce ovlivňováni typem knih dle motivů, oblíbeností četby z jejich dětství a výskytem ilustrací v knihách.

Záměrem této bakalářské práce bylo zjistit a zmapovat podvědomí rodičů o důležitosti pohádek před spaním u dětí předškolního věku. Toho jsem dosáhla, a tedy mohu uvést,

že pohádky před spaním jsou u nás hojně rozšířené a více než polovina rodičů se s tímto pojmem setkala. Dalším pozitivním závěrem je, že autory a jejich publikace určené k četbě před spaním již čtvrtina respondentů vnímá a zná je.

Výstupem z celé bakalářské práce by bylo možné uspořádání akce v mateřských školách, při které by se rodiče dozvěděli více informací a praktických rad k tématu pohádky před spaním, jak je číst, které vybírat, co při čtení opomenout a co naopak vyzdvihnout. Tento workshop by se uskutečnil v odpoledních hodinách v mateřských školách a to bez dětí. Závěrem celého setkání by byla řízená diskuze o pohádkách, zkušenostech se čtením před spaním, tipech samotných rodičů i lektorky.

Primární použitá literatura

BÁRTA, Václav. *Uspávanky*. Praha: Albatros, 2007. Klub mladých čtenářů. 53 s. ISBN 978-80-00-01895-9

ČTVRTEK, Václav. *Rumcajs*. Praha: Albatros, 1970. 134 s.

ČTVRTEK, Václav. *Říkání o víle Amálce*. 4. vyd., (1. samost. s il. Václava Bedřicha). Praha: Albatros, 1999. Klub mladých čtenářů. Ahoj děti - Dobrou noc. 82 s. ISBN 80-00-00722-3

HEVIER, Daniel. *Nám se ještě nechce spát*. Praha: SiD & NERo, 1995. Pohádky na dobrou noc. 60 s. ISBN 80-85886-09-X

CHALOUPEK, Václav. *Méd'ové*. Plzeň: Fraus, 2000. 79 s. ISBN 80-7238-101-6

KAHOUN, Jiří. *Příhody včelích medvídků*. Praha: Kalich, 1992. 56 s. ISBN 80-7017-468-4

KUBÁTOVÁ, Marie. *Pohádky o Krakonošovi*. Hradec Králové: Kruh, 1971. 149 s.

KUČERA, Martin. *Hopík závodníkem*. Praha: Axióma, 2006. Čtení na dobrou noc. 48 s. ISBN 80-7292-103-7

LÉBLOVÁ, Jarmila. *Myš Bláza na cestě za blahobytem*. Praha: Axióma, 2005. Čtení na dobrou noc. 48 s. ISBN 80-7292-092-8

LEDVINKOVÁ, Václava aj. *To nejlepší z Hajaji*. Praha: Albatros, 2006. Klub mladých čtenářů. 149 s. ISBN 80-00-01797-0

LUKAVSKÁ, Milena. *Kde je doma Hajaja*. Praha: Nakladatelství XYZ, 2011. 261 s. ISBN 978-80-7388-478-9

POLÁČEK, Karel. *Edudant a Francimor*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1963. 183 s.

ROŽNOVSKÁ, Lenka. *František a jeho pohádky do postýlky*. Praha: Portál, 2010. 109 s. ISBN 978-80-7367-777-0

SRAZIL, Marek. *Pohádky do postýlky, aneb, Frněk Duto a Tupo Vaječnatka a Kropenatka Wosan Gosan*. Praha: Dybbuk, 2005. 62 s. ISBN 80-86862-05-4

VANČURA, Vladislav. *Kubula a Kuba Kubikula*. Praha: Adolf Synek, 1931.

WERICH, Jan. *Lincoln 1933*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1990. 139 s. ISBN 80-7033-088-0

Sekundární použitá literatura

ČAPEK, Karel. *Marsyas, čili, Na okraj literatury (1919-1931)*. Vyd. 4. Praha: Československý spisovatel, 1971, 185 s.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury*. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 245 s.

KUŠLOVÁ, Petra. *Pohádky a dítě předškolního věku* [online]. 2012 [cit. 2015-03-24]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Marie Pavlovská. Dostupné z:

http://is.muni.cz/th/350510/pedf_b/BAKALARSKA_PRACE_oficialni_verze_zpsdovsx.doc

MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Štefan a Vlastimil ŠVEC. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. 134 s. ISBN 80-7315-102-2

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 422 s. ISBN 80-7182-124-1.

RICHTER, Luděk. *Pohádka- a divadlo*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004. 94 s. ISBN 80-902975-2-8.

STAŇKOVÁ, Lucie. *Pohádky a jejich vliv na psychický vývoj dítěte* [online]. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/10327/pohadky_a_jejich_vliv_na_psychicky_vyvoj_ditete_ke_staze_ni.pdf.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny*. Praha: Albatros, 1989. 232 s.

VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 1998. 16 s. ISBN 80-7204-092-8

Příloha A

Dotazník

Vážení rodiče,

Dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku. Výsledky tohoto šetření budou podkladem pro výzkum podpory a rozvoje čtenářství v předčtenářské vývojové etapě dítěte.

Dotazník je anonymní. Dílčí výsledky budou zpracovány a popsány ve výzkumné zprávě, která nebude plošně rozšiřována.

1. Pohlaví respondenta

- a) muž
- b) žena

2. Čtete svým dětem **před spaním**?

- a) ano
- b) ne

3. Jak často čtete svému dítěti?

- a) každý den
- b) 1x – 3x týdně
- c) 4x – 6x týdně
- d) pouze o víkendu
- e) méně než jednou za týden

4. Kdo nejčastěji čte vašemu dítěti **před spaním**?

- a) matka
- b) otec
- c) sourozenec dítěte
- d) prarodiče
- e) někdo jiný – konkretizujte: .....

5. Pro vaše dítě **před spaním** preferujete:

- a) audiovizuální produkci (DVD přehrávač, televize)
- b) audio nosič (CD přehrávač, rádio)
- c) předčítání z knihy

6. Upřednostňujete klasické verze pohádky pro předčítání, jako např. Červená karkulka, Perníková chaloupka, Sněhurka, Šípková Růženka apod.?

- a) ano
- b) ne

7. Uveďte, jaká je nejoblíbenější pohádka vašeho dítěte?

.....

8. Sledujete nově vydávané pohádky (knihovny, knihkupectví, internet)?

- a) ano
- b) ne

9. Podle jakého kritéria nakupujete pohádkové knížky (vyberte jednu z možností)?

- a) autor
- b) typ pohádek (o zvířatech, o kouzelných bytostech, ...)
- c) ilustrace
- d) obal knihy
- e) cena
- f) reklama
- e) knihu znám ze svého dětství

10. Setkal/a jste se s termínem „*pohádka před spaním*“?

- a) ano
- b) ne

11. Znáte některého z uvedených autorů, kteří se specializují na „*pohádky před spaním*“?
(např. **Zuzana Pospíšilová** - Pohádky před spaním; **Arnošt Goldflam** – Sny na dobrou noc;

Marek Srazil – Pohádky do postýlky; **Marie Wagnerová** – Pohádky pod polštář; **Marek Komárek** – Pohádky a omalovánky do postýlky; **Alena Urbanová** – Bál v lese: dětem před spaním)

- a) ano
- b) ne

12. Myslíte si, že je na knižním trhu dostatečný výběr „*pohádek před spaním*“?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.